

что-нибудь [5, 251]) існують також як частково еквівалентні. У слові *інспектор* ми спостерігаємо в українській мові сему “в державній установі”, тобто з іншомовним воно знаходиться у відносинах перетину щодо семантичного обсягу, а запозичене *супервайзер* і укр. *контролер* і рос. *контролёр* перебувають у відносинах включення. Англіцизм, окрім значення, що характеризує слово *контролер*, має і інші.

Висновки. Англіцизми серед назв сучасних професій, як правило, називають нові реалії і не можуть бути замінені еквівалентами мови-реципієнта, про що говорять відмінності семантичного обсягу англійського слова і його українського і російського варіантів, які у багатьох випадках не передають зміст запозиченого елемента повністю. Перспективи подальших досліджень пов'язані з вивченням подальшої асиміляції англіцизмів в українській і російській мовах та їхнім використанням у суспільно-економічній моделі розвитку суспільства.

Л і т е р а т у р а :

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел. – К., Ірпінь : ВТФ “Перун”, 2001. – 1440 с.
2. Дьяков А. И. Причины интенсивного заимствования англицизмов в современном русском языке / А. И. Дьяков // Язык и культура. – Новосибирск, 2003. – С. 35–43.
3. Крысин Л. П. Иноязычное слово в современной жизни / Л. П. Крысин // Русский язык конца XX столетия. – М. : Рус.яз., 1996. – 285 с.
4. Крысин Л. П. Толковый словарь иноязычных слов / Леонид Петрович Крысин. – М. : Изд-во Эксмо, 2007. – 944 с.
5. Ожегов С. И. Словарь русского языка / Сергей Иванович Ожегов. – М. : Русс. яз., 1996. – 797 с.
6. Сучасний словник іншомовних слів / Під ред. Г. П. Півторак. – К. : Довіра, 2006.
7. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. Oxford OX4 PP. A&C Black Publishers Ltd 2005.
8. <http://www/vde.infobus.ru/dictionary/ntm1>.

*Литвиненко Т. О.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова*

СТИЛІСТИЧНІ НОРМИ ДІЛОВИХ ПАПЕРІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

У сучасному глобалізаційному світі, який характеризується тенденцією до постійного розширення економічних, політичних, культурних тощо зв'язків проблема коректності й відповідності офіційно-ділових документів стилістичним нормам є актуальною.

Питання функціональної стилістики, термінології, документної лінгвістики порушувалися неодноразово у працях багатьох учених, зокрема з вивчення офіційно-ділової термінології (О. Ахманова, О. Реформатський, Г. Винокур), стилю англійських документів міжнародних організацій (В. Калюжна), логіко-композиційної специфіки і стилю офіційно-ділової документації (Г. Солганік, А. Соколов, І. Вольська, Н. Ботвіна, О. Олійник, Т. Савчин), етичних норм ділового спілкування (О. Рембач, Г. Гладіна, Н. Бабич) та ін. Офіційно-діловий стиль (далі ОДС) відносять до одного з найдавніших, джерела якого сягають ще часів античності. Перші зразки ОДС на території України датуються часами Київської Русі VII ст., укладені старослов'янською мовою; одночасно

з'являються зразки офіційно-ділових документів в давньоанглійській мові. Під впливом зразків текстів римського права складалася система моделей юридичного (законодавчого) і економічного характеру та вимог до них. Це стиль, який задовольняє потреби суспільства в "...документальному оформленні різних актів державного, суспільного, політичного, економічного життя, ділових стосунків між державами, організаціями, а також між членами суспільства в офіційній сфері їхнього спілкування" [8, 60–61]. Отже, цей стиль обслуговує сферу офіційного спілкування, як усного, так і писемного.

Мета статті – проаналізувати стилістичні норми, характерні для англійського й українського ділового мовлення.

Завдання:

- дослідити лексико-семантичні особливості, притаманні зразкам офіційно-ділових паперів в англійській та українській мовах;
- зіставити структурно-синтаксичні моделі англійських та українських офіційно-ділових паперів.

Ділове мовлення є різновидом літературної мови, у межах якого І. Гальперін розглядає такі його типи: мова ділових юридичних, дипломатичних та військових документів [Galperin 1968].

На підставі такої диференціації виділяють 1) *законодавчий підстиль*, що обслуговує сферу законотворчості, регламентує офіційно-ділові стосунки між громадянами, між громадянами та державою й реалізується в таких жанрах, як конституція, закон, указ, постанова та ін.; 2) *юридичний підстиль* – має місце в юриспруденції, регламентує певні правові та конфліктні стосунки й реалізується в актах, заявах, запитках та ін.; 3) *дипломатичний підстиль* – використовується у сфері міждержавних стосунків, у політиці, економіці, культурі, регламентує офіційно-ділові стосунки між державами, громадянами різних держав, міжнародними організаціями та структурами й реалізується в таких жанрах, як нота, заява, ультиматум та ін.; 4) *адміністративно-канцелярський підстиль*, властивий професійно-виробничій сфері, регулює правові взаємини та діловодство й регламентує міжперсональні офіційні стосунки, офіційні стосунки між організаціями, закладами, установами, юридичними особами [Galperin 1968].

Основною комунікативною функцією офіційно-ділових документів є встановлення умов взаємовідносин двох або більше сторін, таких, як декілька держав, держава і громадянин, начальник – підлеглий, між двома чи більше юридичними особами. Специфіка ділового спілкування полягає в тому, що незалежно від того, хто є безпосереднім укладачем документа й кому безпосередньо його адресовано, офіційним автором та адресатом документа майже завжди є організація в цілому. Ці стосунки стабільні й регламентуються чинними правовими нормами.

Ми відносимо певний текст до ОДС не лише спираючись на предметно-змістові характеристики та комунікативні цілі, а й на властиві йому композиційні та синтаксичні особливості. ОДС притаманні специфічні лексичні засоби – стандарти ділового мовлення, що мають назву мовленнєвих кліше. Наприклад: укр. *шановний/-на/-ні пане/пані/ колеги*; англ. *dear sir; I beg to inform you; on behalf of*; укр. *від лиця...*; англ. *liability to profit tax*; укр. *відповідно до угоди від...* та багато інших. Специфічність уживаної лексики в ОДС є очевидною: точність формулювань, що досягається шляхом частих повторів іменників, уникаючи заміни їх займенниками (з цією ж метою в реченнях використовуються додатки, обставини означення, вставні речення), логічність та

послідовність, аргументованість, наявність посилань на інші нормативні документи, гранична чіткість висловлювань, використання прямих значень слів, здебільшого безособовість тексту (за деякими винятками), відсутність індивідуальних рис стилю, нульовий рівень експресивності, ігнорування образних засобів (метафор, епітетів, порівнянь, гіпербол, та ін.). Ці характеристики ОДС накладають обмеження на мовлення комунікантів. Завдяки таким жорстким стилістичним нормам поява неологізмів у даному стилі мовлення є достатньо рідким явищем.

Слід відзначити, що різниця між усною та писемною формами ОДС є суттєвою. Серед особливостей писемного ділового мовлення дослідники називають такі: відсутність співрозмовника в момент висловлювання думок та, зрештою, і самої мовленнєвої ситуації; характер мовлення – суто монологічний, можна сказати, що письмова форма ОДС – це “відсрочене спілкування”; деякі документи можуть не озвучуватися (квитанція, рахунок, кошторис тощо); наявність специфічної системи мовних знаків (літери, цифри, умовні позначення); поширеним є використання усталених скорочень, абривіатур: англ. *CEO (chief executive officer)*; *M.P (member of parliament)*; *ATAS (Air Transport Auxiliary Service)*; укр. *ЗАО (закрите акціонерне товариство)*; *ФПСУ (федерація професійних спілок України)*. Сам зразок офіційно-ділового документа є посередником у спілкуванні між комунікантами, отже, чіткість у дотриманні вимог до складання тексту ОДС є центральною у розумінні його особливостей.

Цікавим є композиційний аспект ОДС в обох мовах. Так, кожен зразок офіційно-ділового документа залежно від його мети має певну чітку структуру, відхилення від якої є неприпустимим і не лише вважається ознакою непрофесіоналізму та ненадійності окремої установи чи організації, а й не має юридичної сили, тобто, по-суті, перестає бути зразком ОДС. Дати, адреси, регалії комунікантів, оформлення додатків, посилань тощо, реквізити мають закріплене за собою місце, яке не змінюється за жодних обставин, що дає змогу говорити про ОДС як про найконсервативніший стиль з-поміж існуючих. Так, наприклад, адреса в англомовних документах завжди подається зліва, а дата – нижче справа.

GRANT & CLARKSON
148 Mortimer Street
London W1C 37D

MATTHEWS & WILSON
Ladies' Clothing
421 Michigan Avenue
Chicago, Ill. 60602

30th October, 1996

Унаслідок тривалого функціонування в Україні російської мови поряд з українською при оформленні офіційно-ділової документації у носіїв української мови в процесі укладання документів виникають труднощі на тлі українсько-російської інтерференції. На мовному рівні це виражається у синтаксичних конструкціях зі зв'язком керування, коли:

а) слова-синоніми керують різними відмінками: повідомити + дав. відм. /директору/; інформувати + род. відм. /директора/;

б) змішують форми українського і російського словосполучень:

укр. *дякувати* + дав. відм. /Вам/,

рос. *благодарить* + винит. падеж /Вас/.

В українській мові найпоширенішим способом зв'язку є дієслівне керування. Складаючи ділові папери, особливу увагу варто звернути на такі словосполучення:

вживати
завдавати, завдати
зазнавати, зазнати } + { *заходів, ліків*
род. відм. прикростей, шкоди
нападу, невдачі

запобігати, запобігти + *дав. відм. /аваріям, злочинам/*
опанувати + *знах. відм. /професію /*
оволодіти + *оруд. відм. /професією, майном/*

бачити
чути
хворіти
слабувати } + *на* + *знах. відм.* { *на власні очі*
на власні вуха
на ангіну
на очі

заперечувати
ігнорувати } + *знах. відм. /участь, факти/*
+ дав. відм. /командиру, йому/
+ знах. відм. /пропозицію, погляд/

наголошувати + *на* + *дав. відм. /помилках, головному/*
читати
говорити
повідомляти
їхати } + *орудн. відм.* { *англійською мовою*
українською мовою
телефоном
тролейбусом

Іменники, утворені від дієслів, теж вимагають певних відмінків (іменне керування):

опанування + *род. відм. /дисципліни, курсу/*
оволодіння + *орудн. відм. /знаннями/*
освоєння + *род. відм. /спеціальності/*
запобігання + *дав. відм. /злочинним, замахам/*
попередження + *род. відм. /незаконних дій/*

В українській мові є ряд прикметників, які теж керують формою іншого слова (прикметникове керування):

хворий
багатий
високий } + *на* + *знах. відм.* { *на грип*
на ідеї
на зріст

характерний + *для* + *род. відм. /для ситуації/*
притаманний + *дав. відм. /автору/*
властивий + *дав. відм. /професії, йому/*
свідомий + *род. відм. /свого значення, ролі/*

Конкретної граматичної форми слова вимагають також прийменники прислівникового походження. Так, слова *всупереч* і *завдяки* вимагають давального відмінка: *всупереч умовам, вимогам; завдяки клопотанню, узгодженості*.

Різноманіття мовного матеріалу дає змогу дослідити зразки ОДС двох мов в порівняльному аспекті. Оскільки в даній статті було розглянуто лише загальні риси, притаманні офіційно-діловим документам, ми бачимо перспективу подальших досліджень у більш глибокому розгляді спільних стилістичних, граматичних та

лексичних характеристик документів та встановленні відмінних рис між окремими їх видами в англійській та українській мовах. Результати даного дослідження можуть бути використані у зіставно-типологічних дослідженнях з проблем сучасної стилістики, а також у вивченні етики та стилістики ділового мовлення, що сприятиме покращенню міжкультурних та економічних стосунків між окремими компаніями та країнами загалом.

Л і т е р а т у р а :

1. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділового спілкування / Наталія Василівна Ботвина. – К. : АртЕк, 2000. – 192 с.
2. Ботвина Н. В. Офіційно-діловий та науковий стиль української мови / Наталія Василівна Ботвина – К. : АртЕк, 1999. – 178 с.
3. Виноградов В. В. О языке художественной литературы / Виктор Владимирович Виноградов. – М. : Гос. изд-во худож. лит., 1959. – 653 с.
4. Гальперин И. Р. Информативность единиц языка / Илья Романович Гальперин. – М. : Высшая школа, 1974. – 175 с.
5. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического анализа / Илья Романович Гальперин. – М. : Высшая школа, 1974. – 175 с.
6. Калюжная В. В. Стиль англоязычных документов международных организаций / Виктория Владимировна Калюжная. – К. : Наукова думка, 1982. – 123 с.
7. Молдованов М. І. Сучасний діловий документ. Зразки найважливіших документів українською мовою / М. І. Молдованов, Г. М Сидорова. – К. : Технік, 1992. – 399 с.
8. Олійник О. Б. Мова офіційних документів / О. Б. Олійник. – К., 2002.
9. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів [за ред. Бибик С. П., Михно І. Л., Пустовіт Л. О., Сюта Г. М.] – К. : Довіра, 1997. – 394 с.
10. Galperin I.R. An essay in stylistic analysis / I.R. Galperin. – М., 1968.

*Найда Т. І.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова*

ФРАНЦУЗЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ЯК РЕЗУЛЬТАТ МОВНИХ КОНТАКТІВ

У сучасній лінгвістиці остаточно не вирішене питання щодо самого терміна “мовний контакт”, а також щодо його зв’язку із запозиченнями. З огляду на таку постановку питання, варто відзначити, що причини запозичень як результат мовних контактів різних мов ще й досі ґрунтовно не висвітлені.

Вивчення французьких запозичень в англійській мові є актуальним у сучасній лінгвістиці, що підтверджується численними дослідженнями А. Бо, Т. Кейбла, П. Траджіла, А. Блісса, Д. Крістела, К. Бруннера, А. І. Арнольда, Ю. А. Зацного, А. І. Смирницького, Г. Б. Антрушиної, В. П. Секіріна та ін.

Мета статті – з’ясувати причини французьких запозичень в англійській мові в аспекті мовних контактів.

Завдання статті:

- уточнити термінологічне визначення поняття “мовний контакт”;
- з’ясувати причини мовних контактів та їх зв’язок із запозиченнями;
- розглянути історичні етапи поповнення лексичного словника англійської мови французькими запозиченнями;